

בס"ד, אור ליום ב' פרשת שמות י"ט טבת תשפ"א

תשובות הגר"ח (כת"י)

שמות

ש. שמות.¹ ארז"ל (ב"ר צ"ג י') יוסף קטנן של שבטים היה, וצ"ב דמאידך ארז"ל (סוטה ט' ב') יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו. (ואין ליישב דמ"ש יוסף קטנן כו' היינו במנין השנים כי הרי בנימין הי' יותר קטן מיוסף במנין השנים).
ת. במצרים.

ש. שמות. בני דוב נ"י שאל, האם הנילוס עלה לקראת פרעה בזמן השיעבוד ואם כן צ"ב למ"ד פרעה מלך חדש הוא כי יעקב אבינו לא בירך אותו אלא את הפרעה שהיה לפניו.
ת. הברכה היתה לכל הפרעה וית.²

ש. שמות. למ"ד שהמילדות היו כלה וחמותה, מרים ואלישבע, האם לאהרן שמכוגר ממשה רבינו בג' שנים, כלומר שהיה אז בן שלוש וחצי שנים, היתה אשה. (מחכ"א).
ת. יתכן.

ש. בהנ"ל. וכיצד אלישבע בגיל כה צעיר, יכולה להיות מילדת. (מחכ"א).
ת. אמה לימדתה.

ש. שמות. כיצד נשא עמרם את יוכבד לאחר שגרשה, ונשאה אליצפן בן פרנץ וחזרה ונתגרשה ממנו או נתאלמנה ממנו, היפך פסוק מפורש בתורה שבכתב [כי תצא כ"ד ד']. ואם אכן פעל נגד ההלכה ע"פ רוח הקודש, כשם שנשא דודתו, מדוע לא צויין הדבר בקדמונים. (מחכ"א).
ת. עדיין לא נצטוה.

¹עי' עוד תשובות לפ' שמות להלן יתרו י"ח ודו"ק.
²התשובה היתה בעל פה.

ש. שמות. למה משה רבינו לא הרג את דתן ואבירם ע"י שם כמו שהרג את המצרי והרי מה שהרג את המצרי היה משום שראה שאין מי שעתיד להתגייר ממנו וגם מדתן ואבירם לא נשאר כלום כי הם וכל צאצאיהם נבלעו באדמה עם קרח.

ת. ישראל אין הורגים ע"י שם.

ש. שמות ד' כ'. ויקח משה את אשתו וירכבם על החמר וגו'. פרש"י וז"ל, על החמור. חמור המיוחד הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שנאמר עני ורוכב על חמור עכ"ל, צ"ב איך ירכב עליו המשיח [וכן איך ירד ממנו] והרי בע"כ מוכרחים לומר שהיה חמור גדול וגבוה מאוד מאוד, כי איתא בסוף מסכת סופרים שאברהם אבינו היה גבוה כנגד ע"ד איש, וכיון שרכב על חמור על כרחך שהיה החמור יותר גדול מאאע"ה בעצמו, וכיון שכן איך ירכב עליו המשיח ואיך ירד ממנו, [וכן ק' גם גבי אשתו ובניו של משה רבינו], ואין לומר שהמשיח גם כן גבוה כזה כמו אברהם אבינו כי במס' סופרים שם מבואר שהיה זה דבר מיוחד דווקא באברהם אבינו. ואם יצטרך לזה סולם וכדומה למה יקבל חמור שיסבול ממנו ולא חמור שיוכל להשתמש בו לפי מה שהוא המשיח בעצמו.

ת. מעשי ניסים.

ש. שמות. איתא בקהלת רבה (פ"ז סי' ד') את מוצא כשהצדיקים נולדין אין בריה מרגשת וכשמתין הכל מרגישים כשנולדה מרים לא הרגיש בה בריה וכשמתה נסתלקה הבאר והרגישו הכל הבאר הודיעה מיתתה נולד אהרן כהן גדול ולא הרגיש בו בריה וכשמת נסתלקו ענני כבוד הרגישו הכל הענן הודיע מיתתו נולד משה רבינו ולא הרגיש בו בריה וכשמת הרגישו הכל המן הודיע מיתתו ששבת נולד יהושע ולא הרגיש בו בריה וכשמת הרגישו הכל כו' נולד דוד ולא הרגיש בו בריה וכשמת הרגישו בו הכל כו' נולד שמואל ולא הרגיש בו בריה וכשמת הרגישו הכל כו'. הנה במה דקאמר נולד משה רבינו 'ולא הרגיש בו בריה' יש לשאול דהא גבי משה רבינו כתיב (שמות ב' ב') ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים ופרש"י מחז"ל וז"ל כי טוב הוא. כשנולד נתמלא הבית כלו אורה עכ"ל, ולכאן צ"ב.

ת. ברי' חוץ מאמו.

ש. בספר הבהיר (הנדמ"ח ע"י מרן שליט"א ובנו הגראי"ש שליט"א) עמ' כ"א, כתב מרן שליט"א בביאור 'בהיר בשחקים' אותיות י"א י"ב וז"ל, כונתו לבאר דכל הטוב בימין וכל הרע בשמאל וזה מיכאל מימין וגבריאל משמאל עכ"ל הק' דמרן שליט"א, ויש לשאול, דהנה מצינו ביומא ע"ז א' דגבריאל חיפש איך להציל את ישראל מחורבן הבית (ואף סבל על זה מכות אש כמבואר ביומא שם) ואף לימד זכות על ישראל ע"י דניאל כמבואר כ"ז ביומא שם, וכיון שכן למה גבריאל משמאל וחשיב רע.

ת. כשהקב"ה רוצה מהפך השמאל לימין.³

³היינו שאז גבריאל היה ימין וטוב.

ש. בהנ"ל. עוד בענין זה, צ"ב דהלא ארז"ל (שמו"ר שמות ד', הובא במהרש"א ביומא הנ"ל) וכי יש שמאל למעלה והלא למעלה הכל ימין אלא אלו מיימינים שמלמדים זכות ואלו משמאלים ומלמדים חובה כו', וק' דהא כיון שמצינו שגבריאלי חיפש איך להציל את ישראל וגם לימד זכות על ישראל איך אפשר לומר שהוא שר שמאל ורע.

ת. כנ"ל.

ש. בהנ"ל. ומ"ש כאן בס' הבהיר וגבריאלי שר שמאלו של הקב"ה אש, האמת דכן אמרי' ג"כ בנוסח שבק"ש שעל המטה 'ומשמאלי גבריאלי', ומ"מ צ"ב כנ"ל. ולכא' צ"ב.

ת. כנ"ל.

ש. תיבת נח עמ' י"ב. ושם מסרו כו' ויעקב ללוי ולוי למשה. כו' וי"ל כיון דלוי היה ראש הישיבה אחר יעקב אביו ולפיכך נמסר הספר בידו וכן לוי מסרו למשה ולא לאהרן כיון שמשה רבנו היה ראש הישיבה אחריו, ע"כ.

מש"כ מרן שליט"א דלוי היה ראש הישיבה אחר יעקב אביו יש לשאול המקור לזה.

(והאם המקור לזה הוא מה ששבת לוי לא יצאו לעבוד עם פרעה שע"כ לא נשתעבדו במצרים, ואם כן, כל זה ניחא עד שהתחילו להשתעבד אבל ממתי שפטר יעקב אבינו עד שהתחיל השיעבוד בפועל [דאף שהתחיל צרת השיעבוד מיד בפטירת יעקב אבינו כמ"ש רש"י ר"פ ויחי מ"מ עדיין זה לא התחיל בפועל ממש רק מאוחר יותר] מנין שלוי הוא היה הראש ישיבה. ואולי יש מקור אחר בחז"ל לזה).

ת. לכן נבחרו שבת לוי.

ש. בהנ"ל. מש"כ מרן שליט"א וכן לוי מסרו למשה כו' כיון שמשה רבנו היה ראש הישיבה אחריו, יש לשאול המקור לזה.⁴

גם יש להבין חדא למה לוי לא מסרו לעמרם בנו שהיה גדול הדור כדאיתא בגמרא.

ועוד, הרי משה רבינו ברח ממצרים ולא היה שם עד שנה לפני גמר השיעבוד ומתי הספיק להיות שם ראש הישיבה. ואף לשבת לוי שלא השתעבדו לא היה זמן שיהיה ראש הישיבה שלהם מלבד בשנה האחרונה קודם יציאת מצרים אבל עד שנה זו מסתמא היה ראש ישיבה אחר [ואולי אהרן] וכיון שרק שנה אחת היה ראש הישיבה למה נמסר דווקא לו אף שהיה ראש ישיבה רק שנה אחת.⁵

ועוד, דאיך הספיק לוי למסור למשה והרי כיון שמשה הגיע לשם בגמר השיעבוד וודאי היה זה אחר פטירת לוי שהרי הוציאו את כל ארונות השבטים ביצי"מ וא"כ ודאי לוי כבר נפטר א"כ מתי לוי מסר למשה, ואם מסר לו קודם שברח ממצרים הרי אז עדיין לא היה משה ראש ישיבה, [אלא לוי עצמו היה הראש ישיבה], ולמה מסר לו דווקא.

⁴על שאלה זו השיב מרן שליט"א במכתב אחר בכת"ק בזה"ל: ותרא אותו כי טוב הוא. ע"כ.

⁵על שאלה זו השיב מרן שליט"א במכתב אחר בכת"ק בזה"ל: מפני זכותו. ע"כ.

ועוד, שאיתא בחז"ל ששמונים שנה אהרן היה מתנבא לבנ"י במצרים עד שמושה רבינו הגיע, ואף שלא כתוב שהיה ראש ישיבה רק נביא מ"מ הרי משה רבינו לא היה שם וא"כ מסתבר שבזמן ההוא אהרן היה ראש הישיבה של בני ישראל ובפרט של שבט לוי שלמדו תורה ולמה לא נמסר לאהרן, דאף שנמסר לאהרן כ"ז אחר שמושה מסר לו, וכדלהלן, אבל למה לא נמסר לאהרן קודם משה מאחר שהסיבה היתה מטעם שנמסר למי שהיה ראש הישיבה וכנ"ל.

ת. ויבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם וכן כולם.

ש. בהנ"ל. יש לשאול מה כוונת תשובת מרן שליט"א: 'ויבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם וכן כולם'.

ת. שזה הי' רצון הקב"ה.

ש. בהנ"ל. והאם מקור דברי מרן שליט"א הוא דברי חז"ל שהביא מרן שליט"א בתוך דבריו בפירוש תשועת אדם לרזיאל המלאך (עמ' נ"א, ד"ה שבת) בזה"ל: ואמרו (יומא כ"ח ב') מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם כו' אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה כו'.
ת. גם נכון.

ש. תיבת נח עמ' י"ב. ומושה לאהרן ואהרן לפנחס ופנחס לבנו. אע"פ שמושה רבנו היה חי עדיין בפטירת אהרן והיה על אהרן להחזירו למשה ולא למסרו לפנחס אלא כיון שמושה רבנו היה עסוק כל ימיו בתורה ללמדה את בני ישראל לפיכך לא רצה אהרן להפריעו ממשנתו ומסר הספר לפנחס ומה שלא מסר אהרן את הספר לאלעזר בנו שהיה ממשיכו כיון שאלעזר היה עסוק בעבודת המשכן לא רצה להטריחו ולהפריעו מעבודתו, ע"כ.

יש לשאול למה לא היה זה זילותא גבי אלעזר מה שלבנו זה נמסר ולא זה לא נמסר.

ועוד מאי שנא אלעזר מאהרן גופא שמושה רבנו לא חשש מלמסור לו והיינו שלא חשש מלהפריעו מעבודתו.

ת. הם היו בטוחים שלא יפריעו.

תשובות הגר"ח (כת"י)

על שו"ע או"ח ומשנה ברורה

(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

ש. או"ח רל"ט. כתב במשנ"ב (ס"ק ט') וז"ל, אחז"ל הישן בבית יחידי והיינו בלילה אוחזתו לילית ובית היינו חדר עכ"ל, ולישנא דגמ' הוא (שבת קנ"א ב') אמר רבי חנינא 'אסור' לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית. ויש לשאול מ"ט לא הובא דין זה בשו"ע, ועוד דהמג"א והמשנ"ב שכן הביאו זה להלכה למה לא כתבו זה בלשון איסור וכהלישנא דגמ' 'אסור' לישן כו'.

ת. סגולות לא הובא.

ש. בהנ"ל. בהיותי בחו"ל, התארחתי בקומת מרתף (משופצת יפה מאד) של בית פרטי בן ארבע קומות, ולקומת מרתף נכנסתי דרך כניסה אחורית של הבית הגדול והיא היתה כניסה נפרדת לקומת קרקע אמנם בתוך הקומת מרתף הי' דלת משותפת עם הבית הגדול אלא שבאופן כללי בני הבית הגדול היו בעיקר בקומה הרביעית ולא הורגש אותם כלל כמעט בקומת המרתף, ולא ידעתי אם הקומת מרתף הנ"ל נידון כבית בפני עצמו וא"כ הי' אסור לישון שם יחידי או שהי' נידון כחלק מהבית הגדול (ולמעשה הם לא נכנסו לקומת מרתף כי נתנו לי להרגיש שם בית שלי בפני עצמו), ולמעשה לא הי' לי מי שישן עימי ולכן הוצרכתי לישן שם לבד, ועכ"פ בלית ברירה השארתי אור דלוק. ובנידון דידי ששהיתי שם עבור מצות כאו"א אולי לא הי' נידון כלל והוא לפי מה שכתב בשעה"צ ס"ק י"ז דבאופן של מצוה נאמר ע"ז שומר מצוה לא ידע דבר רע, ויל"ע בכ"ז).

ת. צ"ע.

ש. נתבאר באו"ח דמי שאכל פת הבאה בכיסנין בשיעור שרגילים לקבוע ע"ז סעודה מברך ברהמ"ז אע"פ שבתחילה בירך בורא מיני מזונות. ויש לשאול, במי שאינו רגיל לאכול כלל פת המוציא (מלבד בשבת ויו"ט, כגון מטעמי בריאות), ואוכל (ביום חול) פת מזונות בשיעור שקובעים ע"ז סעודה, האם יברך אח"כ ברכת מעין שלוש או ברכת המזון, שהרי הוא אינו קובע סעודה אפילו על המוציא (מלבד שבת ויו"ט) וכ"ש על מזונות אינו קובע סעודה. (ואולי בטלה דעתו אצל כל אדם).

ת. יברך.⁶

ש. או"ח רכ"ד. כתב המחבר (ס"ו) וז"ל, הרואה חכמי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם שחלק מחכמתו ליראיו עכ"ל. ויש לשאול מי שלא ראה פני החכם בהקיץ ל' יום, אך ראה פני החכם בתוך ל' יום אלו בחלום, האם יכול לברך, ואם יש הבדל אם החכם אמר לו שלום בחלום או שדבר עמו בחלום.

ת. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (גיטין נ"ב א').

⁶ כוונת מרן שליט"א שיברך ברכת המזון. הגר"ש קניבסקי שליט"א.

ש. או"ח רל"ח. איתא (או"ח סי' תכ"ט ס"ב) שאין אומרים תחנון בחודש ניסן כי רובו קודש, ויש לשאול האם כיון שרובו קודש ממילא אפשר לומר מקרא בלילה, דומיא דשבת ויו"ט וימי חוה"מ שאומרים מקרא בלילה כי הם ימים קדושים.
ת. לא.

ש. שבת. ידוע הוא שיש ענין שלא לראות חילול שבת שע"י יהודי ח"ו, האם יש לזה מקור מן הש"ס ופוסקים, ומהו המקור.
ת. והיו ענין ראות את מוריך.

ש. בהנ"ל. האם כוונת מרן שליט"א דכמו שראיית פני צדיק משפיע לטובה כך ראיית חילול שבת ע"י יהודי ח"ו משפיע לרעה.
ת. נכון.

ש. האם יש ענין שלא לראות [בחול] מכוניות נוסעות בשבת באופן שמסתמא רובם גוים (כמו שמסתמא יש ענין שלא לראות חילול שבת שע"י יהודי ח"ו), ואולי יש לחלק, דגבי גוי אולי אין ענין שלא לראותו כיון שאינו עושה עבירה שהרי גוי ששבת חייב מיתה ומשא"כ גבי ישראל. אמנם גם גבי גוי מצינו דאם גוי עשה מלאכה לאור נר ששבת אי"ז חשיב נר ששבת וא"א להבדיל עליו במוצאי יוה"כ ולכאור' חזינן שנחשב 'עבירה' מסויימת ולפי"ז גם לענין לראותו עושה מלאכה בשבת נימא דיש ענין שלא לראותו, מיהו מאידך תנן בשביעית פ"ד מ"ג מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית ובגיטין ס"ב א' אמרי' עלה ר"י א"ל אחזיקו ר"ש א"ל אשרתא ולכאור' מבואר בזה דכ"ש לראותם אין קפידא בכך. ואיך הוא למעשה.
ת. לא נחשב עבירה אלא מצוה.

ש. בהנ"ל. יש לשאול למה נחשב 'מצוה'.

ת. גוי ששבת חייב מיתה.

ש. עוד בהנ"ל. ראיתי בגליון דברי שי"ח (פ' יתרו, תשע"ד) שהובא מספר דרך שיחה (שם) בזה"ל: שאלה. בלוס אנג'לס בש"ק נוסעים מכוניות רבות ויש ב' דרכים ללכת או ברחוב שאין נוסעים הרבה או ברחוב שנוסעים בו הרבה ואלו גויים הם, אם יש ענין לא לראות הרחוב שיש בו הרבה יותר מכוניות. תשובה: במסכת ברכות (נ"ג א') מבואר שנר של חיה ושל חולה הוי נר ששבת ואילו נר של גוי אינו נר ששבת, רואים מכאן שגם ע"י גוי ה"ז חילול שבת אף שגוי אינו מצווה ואדרבא גוי ששבת חייב מיתה, והגברא אסור לו לשבות, מ"מ המעשה הוא חילול שבת. מרן החפץ חיים זצ"ל היה פעם בוורשא וראה חילול שבת והזדעזע עד מאוד, ושוב פעם שניה ראה ואמר שהנה רק פעם שניה היא זו שראה וכבר היה שינוי שמזדעזע פחות. ע"כ משם. ויש

לשאול דלכאו' מרן שליט"א כתב לן בהיפוך, והיינו דשאלנו בזה"ל: האם יש ענין שלא לראות [בחול"ל] מכוניות נוסעות בשבת באופן שמסתמא רובם גויים (כמו שמסתמא יש ענין שלא לראות חילול שבת שע"י יהודי ח"ו), ואולי יש לחלק, דגבי גוי אולי אין ענין שלא לראותו כיון שאינו עושה מעשה עבירה שהרי גוי ששבת חייב מיתה ומשא"כ גבי ישראל, אמנם גבי גוי מצינו דאם גוי עושה מלאכה לאור נר ששבת אי"ז חשיב נר ששבת וא"א להבדיל עליו במוצאי יוה"כ ולכאו' חזינן שנחשב 'עבירה' מסויימת ולפי"ז גם לענין לראותו עושה מלאכה בשבת נימא דיש ענין שלא לראותו, מיהו מאידך תנן בשביעית פ"ד מ"ג מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית ובגיטין ס"ב א' אמרי' עלה ר"י א"ל אחזיקו ר"ש א"ל אשרתא ולכאו' מבואר בזה דכל שכן לראותם אין קפידא בכך. ואיך הוא למעשה. והשיב לן מרן שליט"א: לא נחשב עבירה אלא מצוה. ולכאורה התשובה כאן זהו בהיפוך מהתשובה דלעיל. ולכאו' צ"ב בדברי מרן שליט"א.

ת. שניהם אמת.⁷

ש. או"ח רנ"ג. בבי"ח בחול"ל (בבעלות חרדית) היו העובדים שם כולם גויים, ובשבתות הביאו אוכל הסעודות כשהאוכל חם, וכמו כן הגישו בשבתות בבוקר תיה וקפה חמים, ולא יכולתי לברר אם זה נתחמם קודם השבת או שהגויים חיממו את זה בשבת עצמה, שאם עשו את זה בשבת עצמה א"כ נהי שלחולים מותר להשתמש בזה מ"מ הרי למשמישהם אסור (כי הכינו הכל גם עבור החולים וגם עבור משמשיהם) וכמבואר בסי' רע"ו ס"א וסי' רנ"ג ס"ה. ומן הסברא הוא שחיממו מלפני השבת ומ"מ בתיה ובקפה לא השתמשתי מצד האיסור של הכנת תיה וקפה בשבת עצמה. והשאלה איך הי' צריך לנהוג בשה לדינא (ולארגן אוכל אחר לא הי' שייך).

ת. יש מקום להקל.

ש. או"ח רע"א. חזר שמו"ע של ערבית בליל שבת לתשלומין של מנחה דערב שבת, האם צ"ל אחר השמו"ע ויכולו, שהרי מה שאומרים ויכולו אחר השמו"ע ה"ז כדי להשלים לג' פעמים כדכתב במשנ"ב בשם הרוקח בסי' רע"א ס"ק מ"ה (וכ"ה באור שכתב אומר ב' פעמים ויכולו, והשלישי בקידוש (כדי להוציא את בני ביתו בקידוש, לחד טעמא, כדאיתא במשנ"ב שם), וכיון שכן, שמא אי"צ שיאמר אחר השמו"ע ויכולו, דגם בלא זה נמצא שהוא אומר ג' פעמים ויכולו וכנ"ל.

ת. לא פלוג.

⁷ חכ"א ביאר התשובה בזה"ל: 'שניהם אמת' כי בתשובה א' כתוב רק ש'המעשה הוא חילול שבת' אבל אניו 'עבירה' ואף לא 'עבירה מסויימת' ואדרבא היא 'מצוה' (כמדומה יום ולילה לא ישבותו), והשאל ששאל שיש סתירה בין התשובות של מרן שליט"א שאל מצוין כי אף שאין סתירה בעצם ההגדרות וכמו שנתבאר, אבל היה משמע לו שמרן שליט"א בתשובה הב' מתייחס לכל פרטי השאלה ואם כן נמצא שבתשובה הב' כתוב שאין ענין לא להביט ואילו בתשובה הא' כתוב שיש ולכן שאל טוב מאוד, ועל זה ענה מרן שליט"א שלא נתכוין בתשובה הב' אלא להשיב על זה שכתב שיש 'עבירה מסויימת'. עכ"ל החכ"א בביאור דברי מרן שליט"א.

ש. או"ח רע"א י"ד. המחבר הביא לחוש לדברי הגאונים שהמקדש ישתה מלא לוגמיו, כך מתבאר בבה"ל שם, ולכאור' זהו דלא כהנהגת מרן החזו"א זצ"ל שנתן למרן שליט"א לשתות את כוס הקידוש (וכן ראינו את מרן שליט"א שנותן הכוס לאחר לשתותו, אחרי שמרן שליט"א שותה מעט). ולכאור' צ"ב.

ת. מנהגנו כמרן.

ש. כתב במשנ"ב (סי' ער"ה ס"ק כ"ה) וז"ל, אין מורין לו. ר"ל אם בא לפנינו לשאול אין מורין לו לכתחילה, ואם עשה מדעת עצמו אין מוחין בידו עכ"ל, ויל"ע מגמ' שבת י"ב ב' ר' ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא א"ל דביתהו ומר לא עביד הכי א"ל שבקיה כרביה ס"ל, ופרש"י וז"ל, כרביה. ר' ירמיה דאמר הלכה ומורין כן. עכ"ל. ולמה לא אמר לה שאפי' למ"ד אין מורין, הלא אם עשה מעצמו אין מוחין בידו. (מב"א).

ת. גדולה מזו אמר.

ש. או"ח רפ"ו. שאלנו את מרן שליט"א: בחומש ובתהלים פעמים כתוב סיני (בפת"ח תחת האות נו"ן) ופעמים כתוב סיני (בקמ"ץ תחת האות נו"ן), איך צ"ל בשמו"ע של שחרית של שבת 'בעמדו לפניך על הר סיני'. והשיב מרן שליט"א (בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתקס"ח): כמדומה במקום אתנחתא כתוב בקמץ. ע"כ. ומקור דברי מרן שליט"א מצאתיו בס"ד בר"ן נדרים ל"ז ב' ד"ה מקרא סופרים.

אך יש לשאול, האם כשאומרים 'בעמדו לפניך על הר סיני' זה חשיב מקום אתנחתא וא"כ צ"ל סיני בקמ"ץ תחת הנו"ן, או שאי"ז חשיב מקום אתנחתא וא"כ צ"ל סיני בפת"ח תחת הנו"ן.

ת. ספק ברכות להקל.

ש. שמו"ע של שחרית של שבת. מעשה שהיה באברך אחד שרגיל לכוין היטב תיבות התפללות, ופעם אחת כשהרגיש מאד לא טוב [מפני איזה חולין] היה חלש והיה קשה לכוין כמו תמיד, והנה כשהתפלל שמו"ע של שחרית של שבת, לפתע שם לב שהוא אומר שהם משתחווים להבל וריק כו' ואנחנו כורעים ומשתחווים לפני ממ"ה הקב"ה כו', ועצר, ולא הבין כיצד הוא הגיע בתוך שמו"ע של שחרית של שבת לתפלת עלינו לשבח, עד שנזכר שהתיבות האחרונות שאמר היו התיבות 'ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות', ושם במקום להמשיך ולא הנחלתו מלכנו לעובדי כו', [כנראה] המשיך ואמר [לגויי הארצות] ולא שמנו כמשפחות האדמה שלא שם חלקנו כהם וכו'.

ועתה לא ידע מה עליו לעשות, האם להמשיך במקום שהוא אווזו דהיינו באמצע נוסח עלינו לשבח להמשיך ולומר ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וכו', או שהוא צריך לחזור [כי אין משמעות למה שהוא ממשיך], ואם כן להיכן לחזור [אם לראש התפלה או שמא לתחילת ישמח משה].

ת. ימשיך ולא הנחלתו מלכנו.

ש. במשנ"ב סי' ער"ה ס"ק כ"ח פירש הלכה ואין מורין כן שאם בא לשאול אין מורין לו אבל אם עשה מעצמו אין מורין, וצ"ע מהגמ' שבת י"ב ב' ר' ירמי' בר אבא איקלע לבי ר' אסי קם שמעי' קבדיק לנהורא דשרגא אמרה לי' דביתהו ומר לא עביד הכי, ומשמע שר' אסי סבר הלכה ואין מורין כן ושאלה דביתהו למה אינו מוחה בשמש של ר' ירמי' בר אבא, וצ"ע. (מב"א).

ת. לא ידעה ושאלה.

ש. או"ח רפ"ה. שאלנו את מרן שליט"א: בעל קורא הקורא בבהכ"נ בס"ת פרשת השבוע האם יוצא יד"ח שמו"ת, ואם אינו יוצא, האם כשקורא פעם שניה כגון בבהכ"נ נוסף אחר שכבר התפלל האם יוצא יד"ח שמו"ת. והשיב מרן שליט"א (תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתקנ"ט): כמדומה שיש מחמירין, אבל בביהכ"נ שניה ודאי יוצא. ונתבקשתי לשאול, על מש"כ מרן שליט"א 'כמדומה שיש מחמירין' דבמשנ"ב סי' רפ"ה ס"ק ב' הביא מחלוקת אם יוצא פעם אחת במה ששמע הקריאה מהש"ץ, אך אם קרא בפיו לכו"ע יצא. [ומאי שנא הש"ץ שלא יוצא בשמו"ת כשהוא קורא הפרשה מהשומע שיוצא כשקורא בפיו עם הש"ץ].

ת. לא זכרתי.⁸

ש. או"ח רפ"ח. נשאלתי. בתשובות הגר"ח תשובה תתתקע"ב שאלנו את מרן שליט"א האם מותר להתפלל על האתרוג בט"ו בשבט שחל בשבת, ואם אסור בפה האם מותר במחשבה. והשיב מרן שליט"א: במחשבה מותר. וצ"ע ממ"ש בתשובה תתתקי"א שהתיר מרן שליט"א לאשה לבקש אחר הדלקת הנרות כיון שזמנו עתה. כך נשאלתי. וחשבתי להשיב, שמרן שליט"א חזר בו וסובר שמותר להתפלל בפה מה שזמנו בשבת והראיה מהתפילה שאחר הדלקת הנרות, וכמדומה שראיתי כך בגליון דברי שי"ח, ואמנם בלא"ה מרן שליט"א סובר שזמן התפילה שעל האתרוג אינו כלל בט"ו בשבט אלא בשבועות, ולכן השיב מרן שליט"א שבט"ו בשבט שחל בשבת אם מתפלל יתפלל רק במחשבה כי זה לא זמנו, אבל אם רוצה להתפלל בשבת על דבר שזמנו באותו יום דוקא מותר אפי' בפה וכנ"ל. האם להשיב כך.

ת. נכון.

ש. או"ח רצ"ב. שאלנו את מרן שליט"א בזה"ל: איתא בספר סדר היום שאחר מנחה דשב"ק אסור ללמוד וצריך להיות מעט בצער מפני שבאותו הזמן נפטרו יוסף הצדיק משה רבינו ודוד המלך, האם לנהוג כך. והשיב מרן שליט"א (הודפס בספרנו תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתקצ"ב): גוט שבת לא אומרים.

⁸ היינו דאף שיש מחמירין (כמ"ש מרן שליט"א לפני כמה שנים) מ"מ ההלכה היא שהבעל קורא כן יוצא וכנתבאר במשנ"ב, ומה שלא הזכיר אז מרן שליט"א את דברי המשנ"ב, ע"ז כתב מרן שליט"א עתה: לא זכרתי. אבל לא חזר מרן שליט"א מעצם הדבר שיש מחמירין. ופשוט.

[ואמר לי זקיני הגה"צ רבי אריה שכטר שליט"א (זצ"ל) שזוכר איך שאצלם בעיירה בחו"ל קודם שעלו לא"י כמה שנים קודם פרוץ השואה ה"י, היו אומרים בביהכ"נ אחר מנחה של שבת זה לזה 'כל טוב' ולא 'גוט שבת' כמ"ש מרן שליט"א כאן].

וחכ"א העיר שבגליון 'קובץ גליונות' - פרשת וירא ה'תשע"ז כתוב כך: עם כל דבקו (של מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל) ברבו החזון איש, ושתייתו בצמא כל הגה שיצא מפיו, נזהר היה מלהכביד עליו שלא במקום הצורך וההכרח, בתום תפילת מנחה בשבתות, נהגו מתפללי המנין לגשת אל החזון איש בזה אחר זה, ללחוץ את ידו ולהתברך בשבתא טבא. אך רבינו, ביודעו את יקרת הזמן בעיני החזון איש כמו גם את חלישת גופו המרובה, לא היה נוהג כן אלא היה עובר חולף על פניו, מאחל גוט שבת ויוצא. (מרשימות הרב יששכר קנול ששמע מפי רבינו). ע"כ הלשון המובא בגליון הנ"ל.

ולכאור' צ"ב.

ת. כבוד התורה.

<<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת שמות מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<<< ניתנת הרשות ואף מצוה גדולה היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל": 0548408381